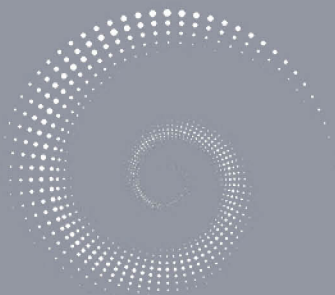

ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Ερμηνεία κατ' άρθρο

Άρθρο 30

ΞΕΝΟΦΩΝ ΚΟΝΤΙΑΔΗΣ

Ηλεκτρονική έκδοση

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΣΠ. ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ, Ξ. ΚΟΝΤΙΑΔΗΣ, Γ. ΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

Ιανουάριος 2023

ΣΥΝΤΑΓΜΑ
WATCH.GR

ΤΜΗΜΑ Β΄

Πρόεδρος της Δημοκρατίας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Ανάδειξη του Προέδρου

Άρθρο 30

- 1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι ρυθμιστής του Πολιτεύματος. Εκλέγεται από τη Βουλή για περίοδο πέντε ετών, όπως ορίζεται στα άρθρα 32 και 33.*
- 2. Το αξίωμα του Προέδρου είναι ασυμβίβαστο με οποιοδήποτε άλλο αξίωμα, θέση ή έργο.*
- 3. Η προεδρική περίοδος αρχίζει από την ορκωμοσία του Προέδρου.*
- 4. Σε περίπτωση πολέμου, η προεδρική θητεία παρατείνεται έως τη λήξη του.*
- 5. Επανεκλογή του ίδιου προσώπου επιτρέπεται μία φορά μόνο.*

ΞΕΝΟΦΩΝ ΚΟΝΤΙΑΔΗΣ

ΕΙΔΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αναγνώστου Δ., *Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας*, 2004· Αναστασιάδης Γ., *Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας και το κοινοβουλευτικό πολίτευμα*, ΔκΠ, 1982· Βενιζέλος Ε., *Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου*, 2021· Κοντιάδης Ξ., *Η αντικατάσταση του Πρωθυπουργού*, 2000· Μάνεσης Αρ., *Η συνταγματική αναθεώρηση του 1986*, 1989· Μανιτάκης Α., *Ερμηνεία του Συντάγματος και λειτουργία του πολιτεύματος*, 1996· Μαυριάς Κ., *Συνταγματικό Δίκαιο*, 6η έκδ., 2021· Μπαρμπαρούσης Ν., *Ο δημόσιος λόγος του Προέδρου της Δημοκρατίας στο ελληνικό πολίτευμα*, ΤοΣ, 1997· Παπαδημητρίου Γ., *Εξουσιαστής, αιχμάλωτος ή ρυθμιστής του πολιτεύματος*, *Συνταγματικά επίκαιρα 1992-1993*, 1995· Παπαδημητρίου Γ., *Ρυθμιστική πρωτοβουλία*, Το Βήμα, 10.12.1995· Σταματοπούλου Μ., *Ο άτυπος πολιτικός λόγος του Προέδρου της Δημοκρατίας*, 1996· Σπυρόπουλος Φ., *Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ως «ρυθμιστής του πολιτεύματος»*, 1990· Σπυρόπουλος Φ., *Συνταγματικό Δίκαιο*, 2020· Τσάτσος Δ., *Συνταγματικό Δίκαιο, τ. Β΄, Οργάνωση και λειτουργία της Πολιτείας*, 1993· Τσάτσος Δ., *Για το νόημα του προεδρικού θεσμού*, 2005· Χρυσόγονος Κ., *Συνταγματικό Δίκαιο*, Β΄ έκδ., 2014.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ως «ρυθμιστής του πολιτεύματος»	2
1. Ρυθμιστής, όχι εγγυητής	2
2. Ρυθμιστικές αρμοδιότητες	3
3. Μορφές άσκησης του ρυθμιστικού ρόλου	4
4. Κανονιστικό περιεχόμενο	5
II. Εκλογή και θητεία	5
1. Εκλογή από τη Βουλή	5
2. Θητεία	5
III. Ασυμβίβαστα	6

I. Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΩΣ «ΡΥΘΜΙΣΤΗΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ»

1. Ρυθμιστής, όχι εγγυητής

- Σύμφωνα με το άρθρ. 30§1 εδ. α΄ Σ. «ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι ρυθμιστής του πολιτεύματος». Το νόημα της διάταξης αυτής είναι κατά μια άποψη ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διαθέτει την αρμοδιότητα να διαμεσολαβεί στις σχέσεις μεταξύ Κυβέρνησης, Βουλής και εκλογικού σώματος, ιδίως όταν αυτές διαταράσσονται, αποσκοπώντας επίσης «στην εναρμόνιση των σχέσεων μεταξύ πλειοψηφίας και μειοψηφίας όταν το κομματικό σύστημα δεν κατορθώνει να αυτορρυθμιστεί»¹, προκειμένου να διασφαλίζεται η ομαλή λειτουργία του πολιτεύματος.
- Η άποψη αυτή θα μπορούσε να υποστηριχθεί πειστικότερα με βάση τη διατύπωση του Κυβερνητικού Σχεδίου Συντάγματος του 1975, που όριζε τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας στο άρθρ. 30§1 «εγγυητή της αρμονικής λειτουργίας των εξουσιών της Πολιτείας». Πολλώ μάλλον, ο χαρακτηρισμός του ως ρυθμιστή του πολιτεύματος απέχει από τον «εγγυητή του πολιτεύματος» που κατά το άρθρ. 120 Σ. είναι ο λαός². Βέβαιο είναι ότι ως ρυθμιστής ο Πρόεδρος δεν νοείται ότι προσδιορίζει το πολίτευμα³.
- Η ενεργοποίηση του Προέδρου της Δημοκρατίας πρέπει να ασκείται εκτός της κομματικής αντιπαράθεσης και εντός των συγκεκριμένων, αποκλειστικών αρμοδιοτήτων που του αναγνωρίζει το Σύνταγμα. Ως «ρυθμιστής του πολιτεύματος» δεν διαθέτει επιπλέον ρυθμιστικές αρμοδιότητες, ούτε θα μπορούσε να ασκήσει διασταλτικά τις προβλεπόμενες από το Σύνταγμα. Αντίθετα, το τεκμήριο του άρθρ. 50 Σ. επιτάσσει τη συσταλτική ερμηνεία των αρμοδιοτήτων του. Οι προϋποθέσεις άσκησης των αρμοδιοτήτων αυτών καταγράφονται με σαφήνεια στο κείμενο του Συντάγματος⁴.

¹ Α. Μάνεσης, *Η συνταγματική αναθεώρηση του 1986*, 1989, σελ. 30 επ.

² Ε. Βενιζέλος, *Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου*, 2021, σελ. 546 επ.

³ Φ. Σπυρόπουλος, *Συνταγματικό Δίκαιο*, 2020, σελ. 348 επ.

⁴ Ξ. Κονιάδης, *Η αντικατάσταση του Πρωθυπουργού*, 2000, σελ. 140 επ.

Το Σύνταγμα του 1975 πριν από την αναθεώρηση του 1986 απένειμε στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας ευρείες αρμοδιότητες που είχαν ρυθμιστικό περιεχόμενο, υπό την έννοια ότι η άσκησή τους δεν υπαγορευόταν από την προηγούμενη απόφαση άλλων άμεσων οργάνων του κράτους, αλλά κατέλειπε στον ίδιο σημαντικό πεδίο εναλλακτικών επιλογών. Ρυθμιστική αρμοδιότητα δεν νοείται άλλωστε χωρίς ευχέρεια επιλογής μεταξύ εναλλακτικών ενεργειών⁵. Με την αναθεώρηση του 1986 οι ρυθμιστικές αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας συρρικνώθηκαν, μεταβάλλοντας συνολικά το νομικό και πολιτικό του status. Αυτό δεν σημαίνει όμως ότι στερείται πλέον πεδίων ανεξάρτητης παρέμβασης στη λειτουργία του πολιτεύματος ούτε ότι διαθέτει απλώς τη δυνατότητα να ενεργεί κατά τρόπο δεσμευμένο ή καθοριζόμενο από τις αποφάσεις άλλων οργάνων.

2. Ρυθμιστικές αρμοδιότητες

Οι σημαντικότερες από τις ρυθμιστικές αρμοδιότητες του Προέδρου συνίστανται πρώτον στη συμμετοχή του στην προσπάθεια σχηματισμού βιώσιμης Κυβέρνησης με τη σύγκληση των αρχηγών των κομμάτων μετά την αποτυχία της διαδικασίας των διερευνητικών εντολών και, σε περίπτωση αποτυχίας αυτής της προσπάθειας, στον σχηματισμό οικουμενικής ή υπηρεσιακής Κυβέρνησης για τη διενέργεια εκλογών σύμφωνα με το άρθρ. 37§3 Σ. και, δεύτερον, στη δυνατότητα που προβλέπεται στο άρθρ. 41§1 Σ. να διαλύσει τη Βουλή λόγω έλλειψης κυβερνητικής σταθερότητας, αν έχει προηγηθεί καταψήφισις ή παραίτηση δύο Κυβερνήσεων.

Το κρίσιμο ζήτημα είναι αν με τον όρο «ρυθμιστής του πολιτεύματος» νοείται κάτι *πέραν των συγκεκριμένων ρυθμιστικών αρμοδιοτήτων* ή, λαμβανομένου υπόψη και του άρθρ. 50 Σ., πρόκειται εν τέλει για μια έννοια χωρίς νομικό περιεχόμενο ή πρακτική σημασία, «που δεν προσθέτει –αλλ' ούτε ασφαλώς αφαιρεί– τίποτε από τις αρμοδιότητές του»⁶.

Η συγκεκριμενοποίηση και τυποποίηση των αρμοδιοτήτων του Προέδρου της Δημοκρατίας υπό το πρίσμα του άρθρ. 50 Σ., που του παρέχει τη δυνατότητα παρέμβασης μόνον όταν αυτό προβλέπεται ρητά, οδηγεί στη σκέψη ότι ο ρυθμιστικός ρόλος του εκδηλώνεται μόνο με την άσκηση τυπικών και ειδικών αρμοδιοτήτων, σύμφωνα με τα οριζόμενα στα άρθρ. 35 επ. Σ., «και όχι βάσει μιας γενικής και άτυπης "αρμοδιότητας" που απορρέει από το άρθρ. 30 του Συντάγματος»⁷.

Άρα ως ρυθμιστής του πολιτεύματος ο Πρόεδρος δεν διαθέτει ούτε μια γενική αρμοδιότητα που διευρύνει τον αποκλειστικό κατάλογο των αρμοδιοτήτων του, ούτε απλώς

⁵ Α. Μάνεσης, *Η συνταγματική αναθεώρηση*, ό.π., σελ. 33.

⁶ Φ. Σπυρόπουλος, *Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ως «ρυθμιστής του πολιτεύματος»*, 1990, σελ. 39.

⁷ Γ. Παπαδημητρίου, *Εξουσιαστής, αιχμάλωτος ή ρυθμιστής του πολιτεύματος*, *Συνταγματικά επίκαιρα 1992-1993*, 1995, σελ. 18.

τη δυνατότητα «να συμβουλευεί, να προτρέπει και να προειδοποιεί»⁸. Πρόκειται για τη θεσμική λειτουργία του Προέδρου της Δημοκρατίας που, ανάλογα με τη διακύμανση της πολιτικής συγκυρίας και τους συσχετισμούς των πολιτικών δυνάμεων, εκφράζεται με την *αξιοποίηση του αυξημένου κύρους του και τη δυνατότητα ρυθμιστικής παρέμβασης προκειμένου να διευκολυνθεί η αυτορρύθμιση του κομματικού συστήματος* και η λειτουργία το πολιτεύματος.

3. Μορφές άσκησης του ρυθμιστικού ρόλου

- 9 Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν επιβάλλει ούτε προκαταλαμβάνει με τις ενέργειές του συγκεκριμένες πολιτικές επιλογές⁹. Δεδομένου ότι το πολίτευμά μας εναποθέτει την ομαλή λειτουργία του στη συνεχή σύμπραξη αλλά και στην αμοιβαία ανάσχεση της εξουσίας των βασικών οργάνων του¹⁰, η αναγόρευση του Προέδρου της Δημοκρατίας σε ρυθμιστή του πολιτεύματος δεν θα ήταν ορθό να παραμείνει θεσμικά αναξιοποίητη, ούτε όμως και να θεωρηθεί γενική αρμοδιότητα παρέμβασης στη λειτουργία του πολιτεύματος. Το κύρος του Προέδρου της Δημοκρατίας του επιτρέπει, σε συγκεκριμένες περιπτώσεις θεσμικών ή πολιτικών κρίσεων, *να συμπράττει στην επίτευξη συναινετικών λύσεων και στην αναζήτηση θεσμικών διεξόδων*. Τούτο δεν αποτελεί μια επιπλέον συνταγματική αρμοδιότητα, αλλά μια *πολιτική δυνατότητα* απορρέουσα από το αυξημένο κύρος που του αναγνωρίζει το Σύνταγμα.
- 10 Ο ρυθμιστικός ρόλος του Προέδρου της Δημοκρατίας μπορεί να ασκηθεί με συναντήσεις και διαβουλεύσεις με τους αρχηγούς των κομμάτων και τον Πρόεδρο της Βουλής, ενημέρωση των αρμοδίων πολιτειακών και πολιτικών παραγόντων για τις απόψεις των άλλων, καθώς και με τη διατύπωση γνώμης για τη δημιουργία των προϋποθέσεων που θα συνέβαλαν σε αναζήτηση λύσεων. Παράλληλα, οι παρεμβάσεις του διασφαλίζουν τη *διαφάνεια* στις συντελούμενες διεργασίες και εγγυώνται την αξιοπιστία τους¹¹. Άρα η αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων του *εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από την προσωπικότητά του* και την ποιότητα του δημόσιου λόγου που αρθρώνει¹². Ο λόγος αυτός πρέπει να λειτουργεί ενωτικά, υπερβαίνοντας τις κομματικές συγκρούσεις¹³.

⁸ Α. Μανιτάκης, *Ερμηνεία του Συντάγματος και λειτουργία του πολιτεύματος*, 1996, σελ. 196.

⁹ Ε. Βενιζέλος, *Μαθήματα*, ό.π., σελ. 547.

¹⁰ Φ. Σπυρόπουλος, *Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας*, ό.π., σελ. 45.

¹¹ Γ. Παπαδημητρίου, *Ρυθμιστική πρωτοβουλία*, Το Βήμα, 10.12.1995.

¹² Δ. Τσάτσος, *Για το νόημα του προεδρικού θεσμού*, 2005, σελ. 19- Ν. Μπαρμπαρούσης, *Ο δημόσιος λόγος του Προέδρου της Δημοκρατίας στο ελληνικό πολίτευμα*, ΤοΣ, 1997, σελ. 257.

¹³ Δ. Τσάτσος, *Συνταγματικό Δίκαιο, τ. Β΄, Οργάνωση και λειτουργία της Πολιτείας*, 1993, σελ. 373.

4. Κανονιστικό περιεχόμενο

Η διάταξη του άρθ. 30§1 Σ. δεν στερείται κανονιστικού περιεχομένου ούτε πρακτικής σημασίας. Δεν αναγνωρίζει μεν μια γενική αρμοδιότητα, αλλά νομιμοποιεί τη δυνατότητα του Προέδρου της Δημοκρατίας να συμβάλλει, με ενέργειες που αρμόζουν στο κύρος του, στην απεμπλοκή από καταστάσεις θεσμικής ακινησίας. Το άρθ. 30§1 εδ. α΄ Σ. κατοχυρώνει έτσι ένα *κριτήριο θεσμικής συμπεριφοράς* του Προέδρου της Δημοκρατίας και λειτουργεί νομιμοποιητικά για μια σειρά *άτυπων κυρίως πρωτοβουλιών του*¹⁴.

Η ενεργοποίηση του Προέδρου της Δημοκρατίας εντοπίζεται στη διαμεσολάβηση μεταξύ των αρμόδιων πολιτειακών οργάνων προκειμένου *να διευκολυνθεί η επικοινωνία τους, η διαφάνεια και η επίτευξη συναινέσεων*. Η παρέμβαση αυτή του Προέδρου μπορεί να αποβεί πολύτιμη σε ορισμένες πολιτικές συγκυρίες για την αποκατάσταση της εύρυθμης λειτουργίας του πολιτεύματος.

II. ΕΚΛΟΓΗ ΚΑΙ ΘΗΤΕΙΑ

1. Εκλογή από τη Βουλή

Σύμφωνα με το άρθ. 30§1 εδ. β΄ ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκλέγεται από τη Βουλή. Η τροποποίηση της διαδικασίας εκλογής του Προέδρου στην κατεύθυνση της άμεσης εκλογής από τον λαό ή από ειδικό εκλεκτορικό σώμα, όπως έχει προταθεί στον δημόσιο διάλογο αλλά και στο πλαίσιο προηγούμενων αναθεωρητικών εγχειρημάτων, προϋποθέτει ότι η προτεινόμενη αναθεώρηση Βουλή θα συμπεριλάβει στις αναθεωρητέες διατάξεις όχι μόνο το άρθ. 32 Σ., αλλά και το άρθ. 30§1 Σ. Το εν λόγω ζήτημα ανέκυψε στο πλαίσιο των αναθεωρήσεων του 2001 και του 2019.

2. Θητεία

Η θητεία του Προέδρου της Δημοκρατίας είναι πενταετής (30§1 Σ.) και σε κάθε περίπτωση πλήρης (32§2 Σ.). Αρχίζει από την ορκωμοσία του και λήγει την ημέρα συμπλήρωσης των πέντε ετών (30§3 Σ.). Η θητεία του παρατείνεται σε περίπτωση πολέμου μέχρι τη λήξη του (30§4 Σ.) και σε περίπτωση καθυστέρησης της εκλογής νέου Προέδρου μέχρι την εκλογή του (32§6 Σ.).

Επανεκλογή του ίδιου προσώπου επιτρέπεται μόνο μια φορά, καθιερώνοντας κώλυμα εκλογής για τρίτη φορά (30§5 Σ.). Οι θητείες του δεν είναι κατ' ανάγκην συνεχόμενες. Η παρεμβολή της θητείας άλλου προσώπου δεν συνεπάγεται τη δυνατότητα εκλογής για περισσότερες από δύο θητείες. Αυτό προκύπτει τόσο από το γράμμα της κρίσιμης

¹⁴ Ibidem, σελ. 360.

διάταξης όσο και από τον σκοπό της, που συνίσταται στην αποφυγή της προσωποποίησης της προεδρικής εξουσίας¹⁵.

III. ΑΣΥΜΒΙΒΑΣΤΑ

- 16 Το αξίωμα του Προέδρου της Δημοκρατίας είναι ασυμβίβαστο με οποιοδήποτε άλλο αξίωμα, θέση ή έργο (30§2 Σ.). Από το γράμμα αλλά και τη ratio της διάταξης συνάγεται ότι το απόλυτο ασυμβίβαστο καλύπτει οποιαδήποτε δραστηριότητα στον δημόσιο, τον ιδιωτικό ή τον τρίτο τομέα, επαγγελματική, επιχειρηματική ή ακόμη και κοινωφελή – μη κερδοσκοπική.
- 17 Ως μόνη εξαίρεση από το απόλυτο ασυμβίβαστο μπορεί να γίνει δεκτή η αμιγώς πνευματική, συγγραφική ή επιστημονική δραστηριότητα, εφόσον δεν συναρτάται με την πολιτική επικαιρότητα και δεν αποφέρει άξιο λόγου οικονομικό όφελος¹⁶.
- 18 Το ασυμβίβαστο αποσκοπεί στην αποτροπή τυχόν αντιμαχιών που ενδέχεται να θίξουν το κύρος του Προέδρου και να μειώσουν τη θεσμική του αξιοπιστία¹⁷. Θέμα ασυμβίβαστου τέθηκε και στην περίπτωση της αναπλήρωσης του Προέδρου της Δημοκρατίας από τον Πρόεδρο της Βουλής Ιωάννη Αλευρά το 1985 προκαλώντας μείζονα συνταγματική κρίση. Η Βουλή έκρινε τότε ότι δεν συντρέχει ασυμβίβαστο, άρα ότι ο
- 19 Πρόεδρος της Βουλής μπορούσε να ψηφίσει κατά την περίοδο αναπλήρωσης του παραιτηθέντος Προέδρου της Δημοκρατίας για την εκλογή του νέου Προέδρου. Η αποβολή όλων των αξιωμάτων και δραστηριοτήτων που περιλαμβάνονται στα ασυμβίβαστα του προεδρικού αξιώματος πρέπει να ολοκληρωθεί πριν από την ορκωμοσία του. Έλεγχος της παραβίασης των ασυμβιβάστων μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο σύμφωνα με τη διαδικασία περί ευθύνης του Προέδρου της Δημοκρατίας, κατά το άρθρ. 49 Σ.

¹⁵ Ε. Βενιζέλος, *Μαθήματα*, ό.π., σελ. 549.

¹⁶ Κ. Μαυριάς, *Συνταγματικό Δίκαιο*, 6η έκδ., 2021, σελ. 425· Κ. Χρυσόγονος, *Συνταγματικό Δίκαιο*, Β΄ έκδ., 2014, σελ. 575 επ

¹⁷ Δ. Τσάτσος, *Συνταγματικό Δίκαιο*, τ. Β΄, ό.π., σελ. 362.